

tur in Glossa (a) Matth. 111. quod Deus ex Sara genuerit filium. Cum ergo Christus, & Spiritus Sanctus sint ejusdem naturæ, videtur quod Spiritus Sanctus possit dici pater Christi.

Sed contra est auctoritas Augustini in littera. Præterea. Sicut supra i. dist. dixit Magister, ideo Filius, & non Pater, aut Spiritus Sanctus assumpsit carnem, ne nomen Filii transiret ad aliam personam. Sed non est minus inconueniens quod nomen Patris transeat ad aliam personam quam nomen Filii. Ergo nomen Patris non debet transire ad personam Spiritus Sancti, ut dicatur pater Christi.

QUÆSTIUNCULA II.

1. Ulterius. Videtur quod possit Christus dici filius Trinitatis. Christus enim, secundum quod homo, creatura est. Sed nos dicimur filii Trinitatis per creationem; Deut. xxxii. 6. Numquid non ipse est pater tuus? Ergo & Christus potest dici filius Trinitatis, secundum quod homo.

2. Præterea. Rom. viii. 29. Ut sit ipse primogenitus in multis fratribus. Glossa: (b) „ secundum „ humanam naturam, secundum quam fratres habet, secundum autem divinam non habet. Sed fratres dicuntur qui ex eodem patre nascuntur. Cum ergo pater eorum qui dicuntur fratres Christi, sit tota Trinitas, videtur quod etiam Christi hominis secundum humanam naturam.

3. Præterea. Cujuslibet gratiam habentis dicitur pater tota Trinitas; Joan. i. Dedit eis potestatem filios Dei fieri. Sed Christus plenissime habuit gratiam. Ergo potest dici filius totius Trinitatis, in quantum est homo.

Sed contra. Sicut infra probatur dist. x. Christus non est Filius nisi naturalis. Sed naturalis Filius non est Trinitatis, sed Patris tantum. Ergo Christus non potest dici filius Trinitatis.

Præterea. Secundum Damascenum (Lib. I. de Fid. cap. ix.) filiatio non determinat naturam, sed personam. Sed in Christo quamvis sint duæ naturæ, non est ibi nisi una persona æterna. Cum igitur secundum personam æternam non possit dici filius Trinitatis, nullo modo potest dici filius Trinitatis.

SOLUTIO I.

Respondeo dicendum ad primam quæstionem, quod secundum Augustinum in littera, Christus non est Filius neque Spiritus Sancti, neque Trinitatis, sed tantum Dei Patris. Sed hoc diversa ratione à diversis negatur.

Quidam negant hoc non tamquam simpliciter falsum, sed tamquam inconvenienter dictum, utpote præstans occasionem errandi & circa æternam generationem Filii, in qua sequeretur quedam confusio relationum, si Filius diceretur sui ipsius filius, & Spiritus Sancti; & circa generationem ejus temporalem, ne videatur Spiritus Sanctus de sua substantia Christum genuisse secundum hominem, si pater ejus diceretur. Et sicut non potest dici filius Trinitatis simpliciter, ita nec per creationem, ut evitetur error Arii, qui dixit Christum puram creaturam; neque per gratiam, ut evitetur error Nes-

Ex Edit. P. NICOL. (a) Nempe collateraliter super illud, Potens est Deus de lapidibus istis suscitare filios Abrahæ, velut ex Chrysostomo prænotata, qui hom. tamen xi. paulo aliter habet quod velut de lapidibus filium Abrahamo Deus dederit, cum ex matre sterili dedit. (b) Brevius Glossa: Secundum quod primogenitus fratres habet. Sumpta est autem ex Augustino propos. xvi. in epist. ad Romanos.

torii, qui dixit duas personas in Christo, & unionem Divinitatis ad hominem Christum esse tantum per gratiam, non in persona. Concedunt tamen aliqui quod potest dici iste homo filius Trinitatis per creationem, si ly iste homo dicit suppositum, sive individuum hominis, non personam Filii Dei. Nullo tamen modo Filius Dei potest dici Filius Trinitatis propter repugnantiam relationum. Concedunt etiam quod quantum ad gratiam habitualement, per quam tota Trinitas habitat in anima Christi, potest dici iste homo filius Dei, etiam secundum quod homo, non tamen Trinitatis: quia secundum hoc non habet ipse comparationem ad relationes quibus distinguitur Trinitas; sed quantum ad gratiam unionis dicitur tantum Filius Patris naturalis. Sed hæc opinio non est conveniens dictis Augustini, qui simpliciter negat dici Christum esse filium Trinitatis, aut Spiritus Sancti. Non enim hoc potest esse ad vitandum confusionem relationum: cum enim confusio sit ex inordinata permixtione aliquorum, nulla sequeretur confusio, si secundum diversas naturas oppositas relationes Filio attribueremus, vel Spiritui Sancto ratione diversorum, cum etiam in Filio ratione diversarum naturarum sine aliqua de convenientia contraria prædicentur, ut quod est passibilis, & impassibilis; & etiam relationes oppositæ, ut quod est minor, & æqualis Patri, & etiam major, & minor seipso. Neque etiam negant hoc ad evitandum errorem qui posset sequi: non enim magis patrocinatori errori Arii, si dicatur, quod est filius Trinitatis per creationem, quam quod dicatur, secundum quod homo, creatura; quod tamen conceditur. Et est simile de aliis erroribus. Præterea hoc quod conceditur iste homo filius Trinitatis per creationem, secundum quod dicit suppositum, vel individuum hominis, non personam Filii Dei, non convenit secundæ opinioni, quæ infra ponitur dist. vi. secundum quod ille homo non potest supponere nisi suppositum æternum. Similiter etiam quod Christus per gratiam habitualement non compareretur ad relationes distinguentes personas, non videtur esse ratio quod non possit dici filius Trinitatis: quia nos dicimur per gratiam filii Trinitatis, & tamen gratia quæ in nobis est, est effectus essentiaæ divinæ, non habens respectum ad distinctionem personarum.

Et ideo dicendum aliter cum aliis, scilicet quod Augustinus hoc negat tamquam simpliciter falsum, & impossibile. Filiatio enim est relatio consequens generationem; generatio autem est via ad esse; esse autem est quid suppositi à forma, sive à natura: unde cum filiatio secundum Damascenum (ubi supra) sit determinativa suppositi, vel hypostasis, non potest aliquis dici filius alicujus, nisi à quo accipit esse. Esse autem Christi est unum, ad minus quantum ad secundam opinionem, ut infra (dist. vi. quæst. 11. art. 2.) dicitur: hoc autem esse non habet Christus ab aliqua persona divina nisi à Patre. Unde non potest dici filius nisi Patris. Similiter etiam non potest dici quod sit filius Trinitatis per creationem, vel gratiam: quia quando in aliquo invenitur perfecta ratio alicujus nominis, nullo modo recipitur illud nomen de eo cum determinatione diminvente, ut patet ex verbis Augustini in littera; sicut planta dici-

ARTICULUS I.

Utrum beata Virgo possit dici mater hominis Christi.

1. Ad primum sic proceditur. Videtur quod beata Virgo non possit dici mater illius hominis. In conceptione enim Christi beata Virgo ministravit tantum materiam, quia totam actionem fecit Spiritus Sanctus. Sed propter materiam non potest aliquid dici mater, sicut arbor non est mater scamni. Ergo beata Virgo non potest dici mater illius hominis.

2. Præterea. Matris est (1) decidere semen, ad conceptum. Sed materia conceptionis Christi separata est à reliqua carne Virginis operatione Spiritus Sancti. Ergo non potest dici mater.

3. Præterea. Sicut caro Christi operatione Spiritus Sancti formata est de materia sumpta à beata Virgine; ita Eva formata est operatione divina de materia sumpta ab Adam. Sed Adam non potest dici pater Evæ, nec mater. Ergo nec beata Virgo potest dici mater Christi.

4. Præterea. Multo plus contulit ad conceptionem Christi Spiritus Sanctus quam beata Virgo: quia agens est præstantior in actione quam materia. Ergo si Spiritus Sanctus non potest dici pater Christi, nec beata Virgo potest dici mater ejus.

5. Præterea. Filiatio, ut dictum est, respicit hypostasim. Sed hypostasis in Christo est una tantum, quæ est æterna, secundum quam Christus non est à beata Virgine. Ergo nullo modo potest dici filius beate Virginis.

6. Præterea. In Christo est tantum unum esse ex parte hypostasis, quam consequitur filiatio. Sed aliud esse non habuit Christus à matre. Ergo non potest dici filius ejus.

Contra est auctoritas Evangelii Matth. 1. 18. Cum esset desponsata mater Jesu Maria Joseph, &c. & in pluribus aliis locis.

Præterea. Sicut supra dictum est dist. 111. beata Virgo in generatione Christi contulit quiddam, quia mater conferre debet ad generationem filii sui. Si ergo alia mulieres vere dicuntur matres, & beata Virgo vere potest dici mater Christi.

SOLUTIO II.

Respondeo dicendum, quod beata Virgo vere potest dici mater Christi, cum quiddam sit de necessitate generationis ex parte matris. Invenitur in beata Virgine; maxime secundum opinionem Aristotelis (in I. de gen. cap. xix. & in II. cap. xv.) qui vult quod formatio, & organizatio corporum non fiat per virtutem activam mulieris, sed solum per virtutem activam viri, & quod semen mulieris non est de necessitate conceptionis, quia quandoque contingit impragnari mulierem sine emissionem seminis, per hoc quod sanguinem menstruum ministrat, qui est materia conceptus. Et hoc consonat ei quod dicit Damascenus (Lib. III. de Fide cap. 111.) quod ex purissimis sanguinibus Virginis formatum est corpus Christi non seminaliter, sed virtute Spiritus Sancti.

non nisi JA (1)

dicitur vivens imperfectum propter animam vegetabilem, quia non habet esse cum anima sensibili; animal autem quamvis habeat eandem animam, non dicitur vivens imperfectum, quia habet eam cum anima sensibili. Christus autem habet veram rationem filiationis ad Deum. Unde non est dicendus filius per creationem neque per gratiam: quia per hoc significatur filiatio imperfecta ad Deum, quæ est secundum quid, & non simpliciter.

Ad primum ergo dicendum, quod non est dicendum, Christum hominem esse filium Patris per creationem, neque ratione formationis corporis Christi, nisi quatenus illa formatio terminatur ad unionem personalem, per quam iste homo est naturalis Filius Dei Patris.

Ad secundum dicendum, quod Spiritus Sanctus facit illas actiones non mediante semine ex se deciso, quod ad patrem pertinet, sed quasi artifex operando in materiam exteriorem.

Ad tertium dicendum, quod Spiritus Sanctus non genuit Christum de beata Virgine: quia secundum Damascenum (Lib. I. de Fide cap. viii.) generare est ex sua substantia alium producere: & Glossa illa sic exponenda est: Genuit, id est fecit, ut nasceretur. Nec iterum Spiritus Sanctus est similis Christo in natura illa quam in utero Virginis formavit: unde non potest Spiritus Sanctus dici pater Christi secundum humanitatem.

Quartum, & quintum concedimus.

SOLUTIO II.

Ad secundam quæstionem patet responsio ex dictis.

Ad primum dicendum, quod creatura respicit communiter naturam, & suppositum; filiatio autem respicit tantum suppositum: unde humana natura in Christo dicitur creata, non autem filia: & ideo in quantum homo, non potest dici filius per creationem; potest autem dici creatura.

Ad secundum dicendum, quod Christus dicitur primogenitus in multis fratribus secundum humanam naturam, non quasi univoce filius cum aliis, sed per analogiam: quia ipse est filius naturalis propter unionem in persona, alii autem filii adoptivi per assimilationem ad Deum, quæ est per gratiam: sicut etiam dicitur primogenitus creaturæ, in quantum secundum Basilium (Lib. II. contra Eunomium) accipere commune habet cum creatura. Unde non oportet quod ad eundem patrem omnino referantur.

Ad tertium dicendum, quod alii dicuntur filii adoptivi, Christus autem dicitur per gratiam unionis Filius naturalis; per gratiam autem habitualement non potest dici filius adoptivus, ut dicitur infra dist. x. neque etiam naturalis: unde nullo modo potest dici filius per gratiam.

Alia concedimus.

QUÆSTIO II.

Deinde queritur de conceptione Christi in conceptione ad matrem concipientem: & circa hoc queruntur duo.

Primo. Utrum beata Virgo possit dici mater hominis Jesu Christi.

Secundo. Utrum debeat dici mater Dei.

In III. Sent. Tom. III. (1) Al. descendere.

tute divina. Sed huic vere maternitati derogatur per duos errores. Quorum unus ponit Christum non veram carnem, sed phantasticam assumpsisse, & beatam Virginem non mulierem, sed Angelum fuisse: unde nec vera mater esset. Alius vero ponit Christum non carnem naturæ nostræ assumpsisse, sed cælestem secum portasse; & secundum hoc beata Virgo non vere mater ejus esset, quia quamvis in ea natus esset, non tamen de ea. Hi autem errores veram humanitatem Christi negant: unde à fide catholica sunt alieni.

Ad primum ergo dicendum, quod non solum materiam præstitit beata Virgo ad conceptionem Christi, sed materiam convenientem ad producendum aliquid simile in specie, & locum convenientem, & nutrimentum conveniens conceptioni fœtus; & hoc sufficit ad rationem matris.

Ad secundum dicendum, quod secundum Philosophum (ubi supra) semen mulieris non est de necessitate generationis, sed sanguis quem femina ministrat ad conceptionem: qui quidem in alijs mulieribus separatur per virtutem mulieris motam à viro; sed in beata Virgine per virtutem Spiritus Sancti. Nec hoc diminuit rationem matris, quia ista actio est præambula ad conceptionem.

Ad tertium dicendum, quod pater est principium activum in generatione: & ideo ad esse patrem non sufficit quod materiam ministrat, sicut sufficit ad esse matrem.

Ad quartum dicendum, quod licet Spiritus Sanctus plus fecerit active in conceptione Christi quam beata Virgo, non tamen potest dici pater: quia non inveniuntur in eo conditiones quæ requiruntur ad conditionem patris, sicut quod ex sua substantia, & similem sibi in specie filium producat, & alia hujusmodi.

Ad quintum dicendum, quod filiatio respicit hypostasim consequentem ad generationem. Quamvis ergo hypostasis Filii Dei secundum generationem ejus æternam non sit à Virgine, tamen secundum generationem ejus temporalem, ex ea est.

Ad sextum dicendum, quod esse geniti est ab agente; mater autem non est agens in generatione, sed pater: unde non oportet quod esse filii sit à matre, sed à patre: & ideo Philosophus dicit in XVI. de animalibus (vel in II. de gen. cap. iv.) quod in generatione mater dat corpus, & pater formam à qua est esse.

ARTICULUS II.

Utrum debeat dici mater Dei.

III. P. quest. xxxv. art. 3.
Ad secundum sic proceditur. Videtur quod beata Virgo non debeat dici mater Dei. Non enim est mater nisi secundum quod ab ea accepit esse. Sed non accepit ab ea Divinitatem, sed mater hominis. Ergo non debet dici mater Dei.

2. Præterea. In Deo non differt Deus, & Deitas. Sed non potest dici mater Deitatis. Ergo nec potest dici mater Dei.

3. Præterea. Deus est commune tribus personis. Sed beata Virgo non est mater Patris, neque Spiritus Sancti. Ergo non debet dici mater Dei.

(1) Al. deest non.

4. Præterea. Sicut naturam produxit assumptam Virgo generando, ita etiam produxit eam Deus creando. Sed ratione naturæ assumptæ non dicimus Trinitatem creatricem Dei. Ergo nec debemus dicere Virginem matrem Dei.

5. Præterea. Magis debet concedi id quod est verum per se, quam id quod est verum per accidens. Sed in hoc nomine *Christus* importatur humana natura, quam generando Virgo per se produxit, quæ in hoc nomine *Deus* (1) non importatur. Ergo magis debet dici mater Christi, quam mater Dei.

Sed contra. Damascenus in III. Lib. (cap. xii.) dicit: *Theotocon, idest Dei genitricem, vere, & principaliter Virginem prædicamus.*

Præterea. Secundum Augustinum (Lib. I. de Trin. cap. xii.) talis fuit illa unio quæ Deum faceret hominem, & hominem Deum. Sed Virgo genuit hominem. Ergo & genuit Deum: ergo est mater Dei.

Præterea. Propter unionem naturarum in persona una, vere dicimus Deum passum, quamvis hoc fuerit secundum humanam naturam; & sic potest dici Deus vere ex Virgine natus. Ergo etiam mater Dei dici potest.

SOLUTIO.

Respondeo dicendum, quod humanitas Christi, & maternitas Virginis adeo sibi connexa sunt, ut qui circa unum erraverit, oporteat etiam circa aliud errare. Unde quia Nestorius circa humanitatem errabat, aliam esse asserens in Christo humanitatis, & Divinitatis personam, oportebat quod diceret Virginem non matrem Dei, sed hominis: quia secundum eum, Deus, & homo non est unus Christus. Quidam vero moderni errantes dicunt, non posse Virginem dici matrem Dei, ne mater Patris, & Spiritus Sancti intelligatur; concedunt tamen eam esse matrem Filii Dei. Sed hi trepidant timore ubi non est timor: quia quamvis hoc nomen *Deus* commune sit tribus personis, potest tamen reddere locutionem veram pro una persona, secundum quod dicitur, Deus generat; sicut cum dicitur, Homo currit, solo Petro corrente. Unde simpliciter concedendum est, Virginem esse matrem Dei, sicut confitemur Jesum esse verum Deum.

Ad primum ergo dicendum, quod quia una persona est quæ subsistit in humanitate, & Divinitate; ideo naturæ communicant sibi sua idiomata, idest proprietates, ut dicit Damascenus (Lib. III. cap. iv.) Unde sicut dicuntur Judæi crucifixisse Dominum gloriæ, quamvis non secundum quod est Dominus gloriæ; ita debet dici, Virgo est mater Dei, quamvis eum secundum Divinitatem non genuerit.

Ad secundum dicendum, quod quamvis Deitas, & Deus non differant re, differunt tamen secundum modum significandi: quia Deitas signat divinam naturam in abstracto, unde non potest supponere pro persona; Deus autem quia signat naturam divinam per modum concreti, idest habentem Divinitatem, potest reddere locutionem veram pro supposito: & ideo quia beata Virgo est mater Filii Dei, potest dici mater Dei, non autem Divinitatis.

Ad tertium dicendum, quod quamvis Deus sit commune tribus, potest tamen reddere locutionem veram pro uno eorum, ut dictum est: sicut etiam

dicitur, Deus generat, reddit locutionem veram pro Patre.

Ad quartum dicendum, quod Christum non dicimus creaturam simpliciter, ut infra patebit; dicimus tamen simpliciter eum natum: & ideo nativitas potest transferri ad Deum, & non creatio. Et præterea nasci non est contra rationem Deitatis sicut creari.

Ad quintum dicendum, quod beata Virgo est vere mater Christi; non tamen dicimus eam *Christocon*, idest Christi genitricem: quia hoc nomen inventum est à Nestorio ad abolendum nomen *Theotocon*: cum hæreticis autem nec nomina debemus habere communia, ut dicit Hieronymus super Oseæ III. (a)

QUÆSTIO III.

Deinde quaeritur de conceptione in comparatione ad gratiam Christi, per quam facta est conceptio: & circa hoc quaeruntur duo.

Primo. Utrum illam conceptionem, vel unionem aliqua merita præcesserint.

Secundo. Utrum gratia sit illi homini naturalis.

ARTICULUS I.

Utrum illam conceptionem aliqua merita præcesserint in antiquis patribus.

III. P. quest. 11. art. 11. & de ver. quest. xxix. art. 2.

1. Ad primum sic proceditur. Videtur quod antiqui patres incarnationem meruerunt. Isa. xxvi. 8. *In semita iudiciorum tuorum sustinimus te.* Sed ad iudicium pertinet ut aliquid pro meritis reddatur. Ergo adventus Filii Dei in carnem, quem sancti patres expectabant, eis pro meritis reddendus erat.

2. Præterea. Psalm. xxxiii. 22. *Fiat misericordia tua, Domine, super nos.* Glossa: (b) *Insinuat, desiderium Prophetæ de Incarnatione, & meritum impletionis.*

3. Præterea. Qui meretur aliquid, meretur & hoc sine quo non potest illud haberi; alias meritum cassum esset. Sed sancti patres merebantur vitam æternam, ad quam pervenire non poterant nisi Filio Dei veniente. Ergo merebantur ejus incarnationem.

4. Præterea. Oratio quæ fit ab aliquo pure, & perseveranter, pro se, & ad salutem pertinens, meretur sui impletionem. Sed sancti patres hoc modo orabant pro incarnatione, ut patet Isa. lxi. 1. *Utinam dirumperes caelos, & descenderes.* Ergo eam merebantur.

5. Præterea. Nos per fidem operantem per dilectionem, quam habemus de vita æterna, quam expectamus, meremur eam. Sed similiter antiqui patres habebant fidem per dilectionem operantem de incarnatione. Ergo eam merebantur.

6. Præterea. Hoc videtur ad minus de beata Virgine, de qua cantatur: *Quæ Dominum omnium portare meruisti.*

III. Sent. Tom. III.

(1) Al. Anselmus.

Ex Edr. P. NICOL. (a) Nec in III. capit. quod indicatur, nec in toto commentario, ex quo indefinite Alberti Magni exemplaria notant, quidquam tale occurrit; sed hic analogice accommodari potest illud super 11. caput: *Intantum oï idolorum nomina, ut etiam quod bene dici potest, propter ambiguitatem nequaquam velim dici &c.* (b) Non tam expresse ut hic, sed implicite: collateralis quidem cum ait: *Incarnationem compleri desiderat: interlinealis autem cum addit: Quo merito? Scilicet quemadmodum speravimus in te.*

7. Præterea. Bernardus dicit (serm. 11. de Nativitate Domini, & Libr. V. de considerat. cap. x.) quod fermentum quod mulier abscondit sub tribus farinae satis, est fides beatae Virginis, quæ tres substantias in unam personam conjunxit. Sed hoc non potuit facere nisi per modum meriti. Ergo beata Virgo meruit incarnationem per eam fieri.

Sed contra. Ad Tit. III. 4. *Apparuit benignitas, & humanitas Salvatoris nostri Dei, non ex operibus justitiæ quæ fecimus nos.* Sed benignitatem nominat Apostolus ostensam in Christi incarnatione. Ergo non est secundum merita.

Præterea. Ad hoc est quod (1) Augustinus dicit in littera.

Præterea. Incarnatio Christi est beneficium impensum toti naturæ. Sed meritum nullius hominis, præter meritum Christi, extendit se ad totam naturam. Ergo sancti patres non meruerunt incarnationem.

SOLUTIO.

Respondeo dicendum, quod Augustinus videtur intendere in littera quod nulla merita illius hominis præcesserint, ut Filio Dei in persona uniretur; nihilominus tamen verum est quod nulla merita etiam aliorum, Filii Dei incarnationem meruerunt, proprie loquendo, propter tres rationes. Prima est quod meritum puri hominis non extendit se ad totam naturam, sicut supra dictum est dist. 1. (quest. 1. art. 2. ad 9.) unde cum incarnatio sit quoddam medicamentum totius naturæ, non potest sub merito alicujus cadere. Secunda autem ratio est, quia illud quod est principium merendi, non potest cadere sub merito; incarnatio autem est quodammodo principium omnium humanorum meritum: quia omnia nostra merita à Christo efficaciam habent, per quem veritas, & gratia facta est. Tertia ratio est, quia meritum humanum non se extendit ultra conditionem humanam, quæ in hoc consistit ut quis mereatur aliquam Divinitatis, & beatitudinis participationem. Sed quod tota plenitudo Divinitatis habet in homine, hoc excedit & conditionem, & meritum humanum. Unde nullo modo potest cadere sub merito, nisi large meritum dicamus omnem preparationem ad aliquid habendum, quod præcessit in humano genere.

Ad primum ergo dicendum, quod per iudicium redditur aliquid alicui quod prius sibi debebatur. Nobis autem non debebatur Filii incarnatio quasi ex merito, sed ex divina promissione; & quantum ad hoc salvatur ratio iudicii.

Ad secundum dicendum, quod Glossa illa loquitur de merito congrui, & non de merito condigni, quod proprie dicitur meritum. Vel dicendum, quod completio incarnationis consistit in ultimo effectu ejus, scilicet in ultima reparatione humani generis, quæ aliquo modo cadebat sub merito, maxime secundum quod reparationis terminus consistit in reparatione ad vitam æternam.

Ad tertium dicendum, quod aliqua sunt sine quibus vita æterna haberi non potest, quæ sunt concomitantia ipsam, sicut visio Dei, & impassibilitas; & de his verum est quod meretur ea qui meretur vitam æternam.

eternam. Quædam vero sunt quæ sunt ducentia ad vitam æternam sicut principia merendi; & talia non cadunt sub merito, sicut gratia, & hujusmodi; & inter illa potest computari incarnatio Filii. Vel dicendum, quod sine incarnatione poterat perveniri ad vitam æternam: quia fuit alius modus possibilis nostræ salutis, ut dicunt sancti.

Ad quartum dicendum, quod ipsi non petebant incarnationem, quam indubitanter credebant futuram; sed petebant ejus accelerationem. Vel dicendum, quod non petebant pro se, quia non petebant aliquid fructum in ipsis petentibus.

Ad quintum dicendum, quod quamvis mereamur vitam æternam per fidem operantem per dilectionem; non tamen oportet hoc dicere de incarnatione: quia vita æterna est beneficium præstitum tantum personæ merentis, incarnatio autem beneficium præstitum toti humanæ naturæ.

Ad sextum dicendum, quod beata Virgo non meruit incarnationem; sed præsupposita incarnatione meruit quod per eam fieret, non quidem merito condigni, sed merito congrui, in quantum decebat quod mater Dei esset purissima, & perfectissima virgo.

Et per hoc patet etiam solutio ad alia.

ARTICULUS II.

Utrum gratia sit naturalis illi homini.

III. P. quest. 11. art. 12. & de ver. quest. xxxix. artic. 2.

1. Ad secundum sic proceditur. Videtur quod gratia non sit illi homini naturalis. Gratia enim, & natura dividuntur ex opposito. Sed unum oppositorum non denominat aliud. Ergo gratia non debet dici naturalis.

2. Præterea. Naturale est quod ex principiis naturæ causatur, sicut igni ferri sursum. Sed ex humana natura non causatur gratia. Ergo non debet dici naturalis.

3. Præterea. Christus est ejusdem naturæ cum aliis hominibus. Sed aliis hominibus gratia non est naturalis. Ergo nec sibi.

4. Præterea. Per naturalia non meremur. Sed Christus meruit per gratiam quam habuit, ut infra dicitur (dist. xviii. art. 2. 3. 4. 6.) Ergo non fuit ei naturalis.

Sed contra. Causæ proximæ rerum naturalium sunt naturales. Sed Christus per gratiam est naturalis Filius. Ergo gratia est ei naturalis.

QUÆSTIUNCULA II.

1. Ulterius. Videtur quod Christus divina gratia, vel Divinitate non sit repletus corporaliter, quod in littera dicitur. Omne enim quod est in aliquo corporaliter, est in eo per circumscriptionem. Sed Divinitas non potest esse circumscripita. Ergo non potest habitare in Christo corporaliter.

2. Præterea. Deus magis elongatur à corporeitate quam Angelus, qui in comparatione Dei corporeus est, ut dicit Damascenus Lib. I. de Fide cap. 111. Sed Angelus non est in aliquo loco, vel corpore, corporaliter. Ergo multo minus Divinitas.

3. Præterea. Deitas in homine non habitat nisi per gratiam. Sed gratia non est in corpore. Ergo Deitas non potest habitare in aliquo corporaliter.

Sed contra. Divinitas juncta est toti humanæ na-

turæ. Sed corpus est pars humanæ naturæ. Ergo unita est corpori: ergo habitat in Christo etiam corporaliter.

SOLUTIO I.

Respondeo dicendum ad primam questionem, quod de gratia Christi possumus loqui dupliciter; aut de gratia unionis, aut de gratia habituali, qua anima ejus perfecta est. Gratia autem unionis dicitur Christo naturalis, quia ordinatur ad unionem in personam divinam, secundum quod ille homo dicitur naturalis Filius Patris. Gratia vero habitualis potest etiam dici Christo naturalis dupliciter. Uno modo quia ad modum proprietatum naturalium se habet, quæ suum subjectum inseparabiliter consequuntur. Alio modo quia ex altera suarum naturarum causatur, scilicet ex divina natura, non autem ex humana.

Ad primum ergo dicendum, quod gratia unionis dicitur quidem gratia quantum ad causam, quia eam nulla merita præcesserunt; sed dicitur naturalis quantum ad effectum, quod est esse Filium naturalem, ut dictum est. Gratia autem habitualis dicitur gratia ratione humanæ naturæ; naturalis ratione divinæ, vel ratione humanæ naturæ, in quantum inseparabiliter inest.

Et per hoc patet solutio ad alia.

SOLUTIO II.

Ad id quod ulterius quæritur, dicendum, quod plenitudo Divinitatis dicitur corporaliter habitare in Christo tripliciter. Primo modo quia Deitas non tantum animæ, sed etiam carni unita est. Secundo per similitudinem ad tres dimensiones corporis, quia Divinitas est tribus modis in Christo. Uno modo generali, sicut est in omnibus creaturis, per essentialitatem, presentiam, & potentiam; & in hoc consistit quasi longitudo. Alio modo speciali, prout est in sanctis per gratiam; per quam est latitudo charitatis. Tertio modo in proprio Filio, scilicet per unionem; in quo est sublimitas, & profundum. Tertio dicitur corporaliter habitare ad similitudinem corporis, secundum quod dividitur contra umbram. In sacramentis enim veteris legis fuit quasi in umbris, & signis: Heb. x. 1. *Umbram habens læ futurorum bonorum*; in Christo autem secundum rem, & veritatem: unde Christus se habet ad illas figuras, sicut corpus ad umbram.

Ad primum ergo dicendum, quod corporaliter secundum primam expositionem non dicitur modum existendi Divinitatem in Christo, sed magis id cui Divinitas conjungitur; secundum autem alios modos est similitudinariè dictum.

Unde patet solutio ad secundum.

Ad tertium dicendum, quod in aliis hominibus sanctis est Deus per gratiam acceptionis, sive habitualem, quæ est tantum in anima; in Christo autem est per gratiam unionis, quæ est ad animam, & corpus.

EXPOSITIO TEXTUS.

UNO nominato tres intelliguntur. Contra. Dicimus Filium Dei incarnatum: quod non intelligitur de Patre, & Spiritu Sancto. Et dicendum, quod hoc est intelligendum de his quæ ad essentialitatem pertinent: quorum si aliquid de una tantum persona dicitur, oportet quod de alia intelligatur.

Non est autem concedendum, quidquid de aliqua re

nascitur; continuo ejusdem rei filium nuncupant. Sciendum est ergo, quod hæc præpositio ex denotat causam efficientem, vel materialem. Ad hoc autem quod aliquid natum ex aliquo materialiter, filiationis nomen accipiat, oportet quod in similitudinem speciei producat cum eo ex quo nascitur, sicut filius matri; & ideo capilli, & lumbricus non dicuntur filii ejus ex quo materialiter nascuntur. Ad hoc etiam quod aliquid natum de alio active dicatur filius ejus, oportet quod producat de substantia agentis, & in similitudinem ejusdem speciei, & quod non sit agens instrumentale, sed principale. Primæ autem duæ conditiones deficiunt in Spiritu Sancto: unde Christus non potest dici filius ejus. Secunda autem, & tertia deficiunt in aqua; quia renatus spiritaliter non assumit similitudinem aquæ, sed similitudinem Dei; & aqua est instrumentum divinæ virtutis operantis in eo: tamen Dionysius 11. cap. eccles. Hierarch. vocat aquam baptismi matrem filiolitatis; sed non proprie dicitur.

Dicuntur filii gehennæ. Sciendum, quod hoc dicitur, secundum modum loquendi consuetum in Scripturis, ut illud quod magnam habet affinitatem ad alterum, filius ejus dicatur; sicut Isai. v. 1. dicitur: *In cornu filio olei*; id est in monte, ubi abundat oleum; & similiter I. Reg. xxvi. dixit David de Abner, quod filius mortis esset, quia mortem valde merebatur.

Conceptus, & natus de Spiritu Sancto. Quamvis

utrumque horum possit dici & de Spiritu Sancto, & de matre; tamen magis proprie dicitur conceptus de Spiritu Sancto, quia conceptionem in instanti Spiritus S. operatus est; natus autem magis proprie dicitur de matre, quæ eum ex utero produxit; unde in symbolo dicitur conceptus de Spiritu Sancto, natus ex Maria Virgine.

Factum ex semine David: Roman. 1. Contra. Damascenus III. Lib. cap. 11. Non seminaliter, sed conditive per Spiritum Sanctum. Ad quod dicendum, quod Damascenus loquitur quantum ad proximam Christi generationem ex Virgine; verbum autem Apostoli intelligendum est quantum ad remotos parentes, ex quibus seminaliter mater Christi processit.

Cum aliud sit fieri, aliud nasci. Contra. Fieri videtur esse commune ad omnem productionem, quæ aliquid incipit esse. Ad quod dicendum, quod hoc est verum de facere, secundum quod communiter sumitur, proprie tamen dicitur facere, exercere aliquam actionem in exteriorem materiam, secundum quod dicit Philosophus in VI. Ethic. (cap. 111. vel 14.) quod ars est recta ratio (1) agibile. Unde ad ostendendum quod conceptio Christi est ex principio agente extrinseco, non naturaliter agente; sicut est in nostra conceptione, ideo dicitur Apostolus eum factum; quamvis & natus, & conceptus dici possit quantum est ex parte matris.

DISTINCTIO V.

Si persona, vel natura personam, vel naturam assumpsit; & si natura Dei sit incarnata.

Præterea inquiri oportet, cum ex præmissis constet, Verbum Dei & carnem, & animam simul assumpsisse in unitatem personæ, quid horum potius concedendum sit, scilicet quod persona personam, vel quod natura naturam, vel persona naturam, vel natura personam assumpsit; & an ita conveniat dici divinam naturam esse incarnatam, sicut Deus incarnatus, & Verbum incarnatum sane dicitur. Hæc inquisitio, sive querendi ratio, juxta sacrarum auctoritatum testimonia, partim implicita, atque perplexa; partim vero explicita est, & aperta. Certum est enim, & sine ambiguitate verum quod non natura personam, nec persona personam, sed persona naturam assumpsit. Quod sanctorum subditis comprobatur testimoniis, & asstruitur documentis. Augustinus (Fulgentius) enim ait in Lib. de Fide ad Petrum (partim cap. 11. partim cap. xvii.) „Deus unigenitus dum conciperetur, veritatem carnis accepit ex Virgine, & cum nasceretur, integritatem virginis servavit in matre.“ Et paulo post: „Deus humanam naturam in unitatem personæ suscepit; qui se humilians per misericordiam incorruptæ virginis uterum, ex ea nasciturus, implevit.“ Formam ergo servi, id est naturam servi, in suam accepit Deus ille personam. „Item: „Deus enim Verbum non accepit personam hominis, sed naturam.“ Item: „Dei Filius unigenitus, ut carnem hominis, animamque mundaret, susceptione carnis, animæque rationalis incarnatus est.“ His aliisque pluribus auctoritatibus evidenter ostenditur, non naturam personam, nec personam personam; sed personam naturam accepisse.

De parte quæstionis perplexa.

De quarto vero quæstionis articulo, utrum scilicet natura naturam assumpsit, scrupulosa etiam inter doctos quæstio est: quia in hoc plurimum dissentire videntur qui in sacra pagina auctoritate præclari, aliis doctiores extiterunt; nec tantum alii ab aliis, verum etiam iidem à seipsis dissonare videntur, sicut subiecta capitula docent. Legitur enim in Toletano Concilio (a) VIII. traditum sic. „Solum Verbum caro factum est, & habitavit in nobis: & cum tota Trinitas operata sit formationem suscepti hominis, quoniam inseparabilia sunt opera Trinitatis; solus tamen Filius accepit hominem in singularitatem personæ, non in unitatem divinæ naturæ;“ id est id quod proprium est Filii, non quod commune est Trinitati. (b) Item in Toletano Concilio XI. „Unitus substantiæ credimus Deum Patrem, & Filium, & Spiritum Sanctum; non tamen dicimus ut hujus Trinitatis unitatem Maria virgo genuerit; sed tantum Filium, qui solus nostram naturam in unitatem personæ suæ assumpsit. Incarnationem quoque hujus Filii Dei tota Trinitas operata esse credenda est; solus tamen Filius formam servi accepit, in singularitatem personæ.“ His insinuari videtur quod persona tantum naturam, non natura naturam assumpsit. Si enim quod commune est Trini-

(1) Nicolai factibilem.

Ex Edit. P. Nicol. (a) VI. can. 1. (b) Ut ipsa professio fidei quæ decretis, & canonibus ejus præmittitur, expresse habet post medium. Tom. II. Concil. part. 11.